

Мунтян С.Г. Формування навчальної компетенції студентів при підготовці з іноземної мови / С.Г. Мунтян // «Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів у контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання мов». Матеріали V міжнародної науково-методичної конференції, 2–3 жовтня 2014 р. – Одеса : СПД-ФО Бровкін О.В., 2014. – С. 347–351. (384 с.) (0,3 др.а.)

С.Г. Мунтян
ст. викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет
м. Мелітополь, тел. (0619)422021, muntjan@yandex.ru

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається підхід щодо формування навчальної компетенції студентів при моделюванні навчання їх іноземної мови професійного спрямування.

Відповідно до Типових програм з іноземних мов професійного спрямування основною метою навчання іноземної мови у вищій школі є розвиток у студентів професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної діяльній компетенції як органічного поєднання іншомовної комунікативної, фахової, соціокультурної, методичної, особистісної й *навчальної* компетенцій. Остання трактується у Типових програмах як *вміння вчитися, вміння використовувати з максимальною ефективністю наявні засоби і форми навчання* [5,6].

Слід зауважити, що проблема озброєння студентів не лише знаннями з будь-якого предмету, але й способами ефективного засвоєння цих знань є далеко не новою у вітчизняній педагогічній психології та дидактиці. Свого актуального звучання дане питання набуло ще у 80-ті роки минулого століття, а саме, у контексті активізації пізнавальної діяльності студентів, організації їхньої самостійної роботи й адаптації їх до умов навчання у виші. Сьогодні ж, коли сучасна парадигма освіти динамічно переносить акцент з накопичування нормативно визначених знань на розвиток особистості, на озброєння майбутнього фахівця методологією творчої діяльності й на підготовку до професійної мобільності, вищезазначена проблема, тобто формування у студентів *вміння вчитися*, виступає вже логічним чином у новій якості, а саме, як *безпосередній* і дуже важливий компонент змісту освіти. Тож, з огляду на це актуальним є таке моделювання змісту навчання іноземної мови професійного спрямування, яке серед іншого було б також зорієнтованим і на імплементацію процесуального аспекту, тобто забезпечення цілеспрямованого оволодіння студентами ефективною технологією роботи над мовою, на формування у майбутніх фахівців способів продуктивного самостійного оволодіння іншомовними знаннями [3, 4].

Метою статті є визначення підходів до забезпечення формування навчальної компетенції студентів при моделюванні навчання їх іноземної мови професійного спрямування у профільному ВНЗ.

Для успішного формування у студентів способів продуктивного

самостійного оволодіння іншомовними знаннями слід забезпечити а) спеціальну організацію навчального процесу й б) організацію самостійної роботи як самостійної пізнавальної діяльності [2]. Готовність до здійснення самостійної навчальної діяльності включає наявність ряду взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів: це - психологічний компонент (мотивація, інтелектуальні здібності, саморегуляція), комунікативний компонент (комунікативна компетенція) та методологічний компонент (оволодіння способами й прийомами самостійної діяльності) [2].

На думку дослідників, орієнтуючись на самостійного й свідомого суб'єкта навчальної діяльності, у студентів слід формувати наступні характеристики: а) здатність бути відносно незалежним від викладача та підручника / НМК; б) здатність ставити перед собою конкретні задачі; в) здатність визначати й вибирати адекватні засоби й способи вирішення таких задач; г) здатність використовувати вже набуті прийоми оволодіння знаннями, навичками й вміннями, адаптуючи їх до своїх індивідуальних психофізіологічних та психологічних особливостей; д) здатність свідомо здійснювати процеси самопізнання та самодіагностики; е) здатність спостерігати, контролювати й регулювати не лише процеси учіння, але й свою мовленнєву й немовленнєву поведінку в ситуаціях міжкультурної комунікації; є) здатність нести відповідальність за власні успіхи й помилки; ж) здатність проєціювати свої вміння й здібності на свою майбутню професійну діяльність [1].

Для визначення відповідних дидактико-методичних рішень щодо забезпечення ефективного формування навчальної компетенції студентів при навчанні їх іноземної мови проаналізуємо сукупність особливостей, які супроводжують даний процес у профільному, зокрема в аграрному, виші. Так, певний вплив на діяльність викладача справляють окремі об'єктивні чинники, що спостерігаються наразі в сфері аграрної вищої освіти, а саме: нетривалість в аграрних вишах курсу з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування»; дисонанс між необхідною інтенсивністю занять з дисципліни й реальною ситуацією з переважно лише одним заняттям на тиждень; невідповідність між знаннями, котрі декларуються типовими програмами для оволодіння, й тими, які створюють відповідне підґрунтя для їх засвоєння; суперечність між зростанням об'єму річного й, відповідно, тижневого навчального навантаження на кожного окремого викладача й необхідністю нарощування витрат часу на творчу підготовку до поточних практичних занять з метою здійснення особистісно орієнтованого навчання за компетентнісною парадигмою у кожній конкретній цільовій групі; відсутність у переважній більшості студентів сталих навичок системної самостійної роботи.

Сукупність вищезгаданих факторів змушує знаходити такі дидактичні рішення щодо формування у студентів навичок самонавчання, які б дозволяли інтенсифікувати навчальний процес й одночасно забезпечували б баланс між цілісними витратами зусиль викладача й ступенем успішної реалізації особистісного творчого потенціалу студентів.

Як відомо, пояснення студентам змісту навчальних дій, тобто навчання учінню, можна здійснювати двома шляхами, шляхом повідомлення готового знання або проблемним шляхом [7]. Ми пропонуємо в навчальних курсах з

іноземних мов у профільних вишах використовувати комбінацію з обох методів у певній поетапній послідовності. Спочатку, на першому етапі, імплементуємо навчання студентів учіння мови через повідомлення їм готового знання про найбільш ефективні способи й стратегії оволодіння іншомовленнєвою діяльністю. Це дозволяє оптимізувати процес навчання іноземної мови з точки зору прийнятної економії аудиторного часу й забезпечення випереджального характеру оволодіння загальними та спеціальними навчальними вміннями, які необхідні студентам в процесі самостійної роботи над мовою. На другому етапі реалізуємо навчання учіння іноземної мови через впровадження проблемного шляху.

Отже, на початку курсу з іноземної мови професійного спрямування ми вважаємо доцільним вже з першого модуля включати до програми навчання спеціальний змістовий блок з формування стратегічної навчальної компетенції. Оскільки перший модуль, як правило, завжди забезпечує перехід від шкільної програми до вузівської, то зазвичай він пов'язаний із навчальним матеріалом на тему «Навчання у ВНЗ». Така тематика не тільки безпроблемно дозволяє включити вищезазначений блок з формування навчальної компетенції до першого модуля, але ще й гармонійно його збагатити. Метою такого блоку є ознайомлення студентів з загальнонавчальними й окремими спеціальними (такими, що стосуються опанування іноземної мови) навчальними стратегіями та формування навичок використання запропонованих стратегій за допомогою відповідних вправ. Зокрема, увага студентів цілеспрямовано фокусується на оволодінні основними стратегіями професійно-орієнтованого читання, аудіювання, говоріння та письма, на опануванні ефективних технік засвоєння лексики й граматичних структур тощо.

З огляду на те, що студенти вищого навчального закладу вже мають суттєвий попередній шкільний досвід у навчанні іноземної мови, вибір навчальних стратегій треба здійснювати на основі таких змінних величин як мотивація, вік, етап навчання, домінуючий рівень володіння мовою, навчально-методичні матеріали і засоби, типи завдань, традиції попереднього навчання іноземної мови, толерантність до складностей в оволодінні мовою тощо. Викладач має визначитися з певним набором навчальних вмінь, що є загальними для різних типів студентів.

Зауважимо, що у даному модулі слід органічно поєднувати два види навчальних завдань і дій щодо формування у студентів навичок самостійної роботи над мовою. Перший вид – це завдання з оволодіння власне іноземною мовою, тобто керована тренувальна робота й мовленнєва практика, що виконується як під керівництвом викладача, так і у режимі самостійної навчальної діяльності. Другий вид – це навчальні завдання, які спрямовані безпосередньо на засвоєння загальних та спеціальних навчальних вмінь, необхідних в процесі вивчення мови.

Слід також підкреслити, що в процесі навчання основних стратегій та прийомів самостійної роботи над мовою важливо залучати студентів до осмислення й рефлексії власного досвіду у засвоєнні мови. Так, наприклад, обговорення в міні-групах відповідей на питання «Що я роблю, коли я щось висловлюю іноземною мовою? щось читаю? щось слухаю, пишу?», «Що я роблю, коли я вивчаю мову?» і т.і., сприяє розвитку в студентів компетенції

самоаналізу й самооцінки процесів власного навчання мови. Це, в свою чергу, прискорює результативне формування у студентів навчальної компетенції.

Здобуті в рамках спеціального модуля-блоку базові знання та навички щодо навчальної стратегічної компетенції закріплюються студентами надалі у безпосередній практичній роботі над мовою при опрацюванні навчального матеріалу наступних модулів. Паралельно на основі усвідомлених студентами базових навчальних вмінь організується робота з навчання визначення цілі, усвідомлення мотивів власних дій, планування раціональної послідовності своїх дій, здійснення самоконтролю, самооцінки. Тобто починається другий етап. На цьому етапі студенти проблемним шляхом у залежності від характеру завдань та вправ, що виконуються, розширюють діапазон стратегій учіння мови, поглиблюють навички роботи з довідковими матеріалами та інформаційними ресурсами, вдосконалюють вміння оцінки логіко-сміслової організації тексту, порівняння й класифікації фактів, узагальнення, систематизації та оцінки інформації, розвивають навички навчального співробітництва, вдосконалюють вміння правильно організовувати свій режим роботи.

Базові стратегії учіння мови забезпечують технологічну базу самостійної навчальної діяльності студента в сфері іноземних мов й дозволяють суб'єктам учіння у подальшому за рахунок індивідуальних особливостей набувати нових вмінь й вдосконалювати вже наявні способи самостійного вивчення мови і культури.

Як висновок зазначимо наступне: оскільки освітня мета, пов'язана з формуванням умінь вивчати іноземну мову, у сучасних стандартах та програмних документах з іноземних мов оголошується як самостійна й принципово важлива, то, на нашу думку, для забезпечення цілеспрямованого оволодіння ефективною технологією роботи над мовою найбільш типові навчальні стратегії та вміння мають складати спеціальний окремий компонент змісту навчання вже на першому етапі підготовки з дисципліни. При цьому перед викладачем виникає складне завдання виокремлення з найбільш типових стратегій навчання конкретних об'єктів для цілеспрямованого формування навчальної компетенції студента.

Список літератури:

1. Бориско Н.Ф. Индивидуальный стиль овладения иноязычным межкультурным общением и его моделирование в УМК / Н.Ф. Бориско // Иноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 26-32.
2. Капаева А.Е. О формировании готовности учащихся к самообучению иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 2001. – №3. – С. 13-17.
3. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык. – М : АРКТИ, 2002. – 176 с.
4. Ніколаєва С.Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах // Иноземні мови. – 2010. – №3. – С. 3-10.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

6. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. Колектив авторів: Амеліна С.М., Аззоліні Л.С. та ін. – К. : Ленвіт, 2006. – 90 с.
7. Формирование учебной деятельности студентов / Под ред. В.Я. Ляудис. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1989. - 240 с.